

Javaslat nemzeti érték felvételére a Kapos–hegyháti Natúrpark Tájegységi Értéktárába

I. A javaslattevő adatai

1.	<i>A javaslatot benyújtó (személy/ intézmény/ szervezet/ vállalkozás) neve:</i>
	Kiss Gábor

2.	<i>A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:</i>	
	Név:	Kiss Gábor
	Telefonszám:	+36/30/484-2997
	E-mail cím:	kissgab.vac2@gmail.com

II. A nemzeti érték adatai

1.	<i>A nemzeti érték megnevezése:</i>
	A Hegyhát sajátos löszképződményei

2.	<i>A nemzeti érték rövid bemutatása, egyedi jellemzőinek, történetének leírása (3000-6000 karakter):</i>
	<p>A natúrparki térség hegyháti részét a pleisztocénban keletkezett <i>löss és löszös üledékek</i> borítják, amelyek vastagsága 20-50 m között változik. A löszben helyenként szép löszkonkréciók, népi nevükön löszbabák fordulnak elő (pl. <i>Mucsi</i> – Sanci-tetői löszmélyút, <i>Mágocs</i> – „Források és löszbabák völgye”). A mély eróziós löszvölgyek alján helyenként a pannon időszaki <i>homokkő</i> is felszínre bukkan (pl. <i>Kurd</i> – Iván-árok és Csigás-völgy).</p> <p>A natúrpark hegyháti részét 220-240 méter átlagmagasságú lapos tetejű <i>lössháta</i>k és a közöttük húzódó, viszonylag <i>mély</i> (100-120 m) <i>eróziós völgyek</i> jellemzik. A háta É-D-i irányban gyengén, ÉNy-DK-i irányban pedig erősebben lejtenek. A völgyek erősen aszimmetrikusak: D-re néző lejtőik lankásabbak (5-7°), míg É-ra meredek (15-25°-os) lejtők tekintenek. A Kapos-völgyre néző oldalakat 80-150 méter relatív magasságú, meredek (20-25°-os) letörések jellemzik. A lösztérzíneket eróziós eredetű <i>lössszurdikok</i>, <i>lössszakadékok</i> teszik változatossá, völgyperemeiken helyenként a lösz sajátos kisformáival (<i>lössgerincek</i>, <i>lösspiramisok</i>).</p> <p>A legösszetettebb a <i>Mekényestől</i> ÉNy-ra, az ún. Kurdi-erdő területén lévő mély eróziós völgyrendszer. A függőleges falakkal határolt löszvölgyek helyenként a 15-20 méter mélységet is eléri. A helynek különös hangulatot kölcsönöznek a szakadék peremén álló, a leomló perem mentén élő bizarr formájú, vastag gyökérrendszert felépítő faegyedek (jórészt bükkök), amelyek a löszfalak aktív formálódásában is fontos szerepet játszanak.</p> <p>Eróziós szakadékvölgyek rendszere található <i>Mágocs</i> közigazgatási területén, a Kiss-Bükk-hegyi löszplató D-i oldalán is. A keskeny, viszonylag mély (6-8 m) löszvölgyek függőleges falak alkotta kőzetfeltárásaiban és a szakadékok alján nagyméretű löszbabák fordulnak elő. A több helyen előforduló omlások a löszvölgy aktív felszínformálódásának szemléletes bizonyítékai. A völgyrendszer peremén nagyszámú forrás fakad. A natúrpark előkészítő szakaszában feltárt helyszín a völgy két jellemzője alapján méltán nevezhető a „források és</p>

	<p>lőszbabák völgyének”.</p> <p>A <i>Kurd</i> határában lévő Csigás-völgy lőszbe mélyülő eróziós völgyének mélyén a lősz fekű kőzetét képező pannon időszi homokkő függőleges falakat alkotva bukkan a felszínre. A völgy alján felszínre bukkanó kőzeteken létrejött mikroformák (áramlási peremek, a falról leváló lőszoszlopok stb.) az aktív felszínformálódás ékes bizonyítékai. A homokkő-szurdok és kőzetfeltárása típusossága és ritkasága alapján térségi szintű földtani és felszínalaktani értéket jelent.</p> <p>A <i>Lengyel</i> közigazgatási területén, az Annafürdői Turisztikai és Természetismereti Központ közelében lévő <i>Betyár-gödör</i> elágazó völgyrendszerének oldalán helyenként érdekes kisformák figyelhetők meg.</p> <p>A régi közlekedési útvonalakon helyenként emberi hatásra lőszmélyutak, helyi nevükön „horhók” alakultak ki, melyek napjainkban is aktívan formálódnak, mélyülnek. Közöttük a legnagyobb a helyenként 10-12 méter mély döbröközi <i>Nagy horhó</i>. Szép előfordulások vannak <i>Mucsi</i> közigazgatási területén, például a <i>Sánci-tető</i> felé vezető ősi úton.</p>
--	--

3.	<i>Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett (500-1000 karakter):</i>
	<p>A Hegyhát dombsági térszínén jellegzetes lőszformák – lőszvölgyek, lőszmélyutak – alakultak ki, melyek mind méretüket, mind sajátos kisformáikat tekintve országos szinten is a legtípusosabbak közé tartoznak. A legmélyebb völgyek alján (pl. kurdi Csigás-völgy, Iván-árok) a lősz alatt a pannon kori homokkő is felszínre bukkan, így ezek a völgyek szemléletesen tárják fel a kistáj földtani felépítését, így jó lehetőséget biztosítva annak bemutatására.</p>

4.	<i>A nemzeti érték fellelhetőségének helye (település megnevezése, ha egy vagy két településhez köthető; földrajzi koordináta):</i>
	<p>Betyár-gödör – Lengyel / N 46° 24,4195'; E 18° 20,7785'</p> <p>Csigás-völgyi lőszkatlan – Kurd / N 46° 27,1360'; E 18° 19,7698'</p> <p>Iván-árok – Kurd, Mucsi / N 46° 26,1703'; E 18° 19,8817' (alsó szakasz, homokkő kibukkanás)</p> <p>Mekényesi lőszszakadékok – Mekényes / N 46° 24,3940'; E 18° 19,5085'</p> <p>Kis-Bükk-hegyi lőszkatlan („Lőszbabák völgye”) – Mágocs / N 46° 23,0573'; E 18° 11,9857' (a katlan D-i kezdeti szakasza)</p> <p>Sánci-tetői lőszmélyút – Mucsi / N 46° 25,0975'; E 18° 20,3643'</p> <p>Nagy horhó – Döbrököz / N 46° 24,7700'; E 18° 16,0378'</p> <p>Koszorú-dombi horhó – Kurd / N 46° 24,4915'; E 18° 16,7928'</p>

5.	<i>A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források) (max. 5):</i>
	<p>Kiss Gábor (vezető tervező) (2017): Kapos–hegyháti Natúrpark – Natúrparki megalapozó szakmai háttér tanulmány. Kézirat.</p>

A vonal alatti részt a szakértői testület tölti ki!

6.	<i>A nemzeti érték szakterületi kategória szerinti besorolása (a megfelelő kategória vastagon szedésével):</i>		
	agrár- és élelmiszergazdaság	egészség és életmód	épített környezet
	ipari és műszaki megoldások	kulturális örökség	sport
	természeti környezet	turizmus	

Mellékletek

Betyár-gödör (fotó: Kiss Gábor)

Csigás-árok (fotó: Kiss Gábor)

Kis-Bükk-hegyi löszkátlan – „Löszbabák völgye” (fotó: Kiss Gábor)

Sánci-tetői löszmélyút (fotó: Kiss Gábor)

Kurdi löszmélyút (fotó: Kiss Gábor)

Koszorú-dombi horbó (fotó: Kiss Gábor)